

Intervjuöversikt *Kvinna inför arbete*

Svenska ESF-rådet, Stockholm

Diarienummer: 2020/00753

Juni, 2021

Sammanfattning

Hela Människan Huddinge-Botkyrka-Salem (HBS) är en social idéburen ideell organisation, som funnits i över 40 år. Vår organisation fick medel från ESF-rådet i Stockholm för förstudien *Kvinna inför arbete* och studien har genomförts under perioden januari-juni år 2021. Europeiska socialfonden (ESF) är EU:s viktigaste verktyg för att skapa fler och bättre jobb och Svenska ESF-rådet förvaltar fonden i Sverige. Studien *Kvinna inför arbete* speglar trösklar in till arbetsmarknaden för grupper av utrikes födda kvinnor och vilka insatser som kan finansieras via ESF+ år 2021–2027 för att minska trösklarna. *Kvinna inför arbete* belyser två teman inom ESF+: *Ekonomisk utsatthet* och *Etablering på arbetsmarknaden* i relation till de jämställdhetspolitiska målen i Sverige. Förstudien har dokumenterats i en huvudrapport och ett antal delrapporter varav den här *Intervjuöversikten* är en. Översikten beskriver olika röster om vad som krävs för att sänka trösklarna in till arbetsmarknaden för grupper av utrikes födda kvinnor. Rösterna representerar utrikes födda kvinnor som deltar i Hela Människan HBS verksamheter och kvinnor vi mött utanför vår verksamhet. Det är röster från de som arbetar i statliga myndigheter, som har möjligheter att påverka olika insatser för att sänka trösklarna. Det är röster från forskare som har kunskaper om vad som har inflytande över trösklarna. Det finns röster från kommuner och samordningsförbund. Röster från civilsamhället som möter kvinnor i utsatta situationer, kvinnor som marginaliseras och kvinnor som diskrimineras. Civilsamhällets perspektiv har varit centralt för att förstå hur det som intervjupersoner valt att benämna lågtröskelverksamheter kan utformas. De teman som återkommer i intervjuerna är andraspråksinläring, hälsofrämjande arbete, (genusmedvetet) bemötande och organisatoriska mellanrum i offentlig sektor. De flesta kvinnorna, som intervjuats, drömmer om ett arbete och flera om en egen bostad eller bättre bostad. Några av de äldre kvinnorna drömmer om pension och att *säga hejdå* till arbetsmarknadsinsatser. Det fanns kvinnor som tyckte att de fått nya chanser i Sverige medan andra funderade på vilka möjligheter som fanns för dem, deras barn och barnbarn i det nya hemlandet. ***Sammanfattningsvis återspeglar översikten att kvinnorna behöver vara med och utforma de insatser som de ska delta i. Det behövs samordning för att trösklarna in till arbetsmarknaden ska kunna sänkas. Otillgängligheten till samhällets resurser är något som kvinnorna, forskarna och representanter för civilsamhället tar upp i intervjuerna. Även representanter för stat och kommun är frustrerade över att systemet inte fungerar. Kvinnorna beskriver en rad trösklar in till ett arbete, exempelvis ohälsa, fattigdom, barn och unga hemma, språket och bristen på kontakter med arbetsgivare.***

Innehåll

INLEDNING OCH LÄSANVISNINGAR	4
1. VI VET VAD VI SKA GÖRA, MEN HAR INTE VERKTYGEN	10
1.1 Frustration och hopp	10
1.2 Silotänkande och stuprör	12
2. HEJ DÅ ARBETSFÖRMEDLINGEN	14
2.1 Att bli sedd och anställd	14
2.2 Matchning bristyrken	15
3. MEDBORGARKONTORET	17
3.1 Lågtröskelverksamheter	17
3.2 Kvinnors organisering	19
4. OM KVINNORNA FÅR VARA MED ÄR JAG MED	21
4.1 Glömda och gömda?	21
4.2 Hur ska kvinnorna komma in när kraven är så höga?	23
5. JAG KAN INTE KONCENTRERA MIG PÅ SFI	24
5.1 Lärande miljöer för andraspråksinlärning	24
5.2 Hälsöfrämjande etablering	26
6. HÖGA TRÖSKLAR PÅ FLERA TRAPPOR	28
Bilaga 1 Intervjuade kvinnor	32
Bilaga 2 Aktörer som kontaktats och genomförda intervjuer	33

INLEDNING OCH LÄSANVISNINGAR

HELA MÄNNISKAN HUDDINGE-BOTKYRKA-SALEM

Hela Människan Huddinge-Botkyrka-Salem (HBS)¹ är en social idéburen ideell organisation, som funnits i över 40 år. Grunden för vårt arbete är vår tro på alla människors lika värde och rätten till ett värdigt liv. Vårt särskilda fokus är att arbeta lokalt, i Huddinge-Botkyrka-Salem, och där stärkande för och tillsammans med människor som lever i en utsatt livssituation. Syftet med vårt arbete är att minska utanförskapet och ge människor möjlighet till varaktig förändring. Vårt arbete utgår från ett salutogent förhållningssätt där fokus ligger på det friska och fungerande. KASAM - känsla av sammanhang - genomsyrar vårt arbetssätt. Målet är att varje individ ska känna meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet i sitt liv. På detta följer att vi vill bedriva ett arbete som främjar personlig utveckling och relationsbyggande i individens vardagssammanhang. Vårt arbete ska synliggöra varje individs resurser och möjligheter att växa som människa och ta makten över sitt eget liv, att få hopp inför framtiden. Våra huvudmän är kyrkor i Huddinge, i Botkyrka och i Salem och vi är en del av Hela Människan nationellt². Vi erbjuder arbetsträning och arbetslivsinriktad rehabilitering – cirka 100 personer våren 2021 – där våra deltagare får möjlighet att arbetsträna i sociala företag: Två secondhand butiker, matsvinsbutik, café, lager, städ, transport och tryckeri. Vi främjar integration genom språk- och kulturgrupper, utflykter, sim- och cykelskolor. Vi stödjer personer i aktivt missbruk, personer med psykisk ohälsa och personer i hemlöshet genom sociala mötesplatser och öppna verksamheter. Vi erbjuder individuellt stöd till barn, ungdomar och vuxna samt stödgrupper för barn, ungdomar och vuxna. Vi har de senaste tre åren haft ett idéburet offentligt partnerskap – IOP Kvinna – tillsammans med Botkyrka kommun, Botkyrka folkhögskola, Arbetsförmedlingen och Bilda studieförbund. Vårt gemensamma mål är att öka förutsättningarna till arbete, studier och ökat livsutrymme för utrikes födda kvinnor som är arbetslösa. Syftet med IOP Kvinna är att genom tvärsektoriell samverkan mellan idéburen, kommunal och statlig sektor bidra till ökad inkludering, social hållbarhet och ekonomisk jämställdhet. Målgruppen för IOP Kvinna är arbetslösa kvinnor i åldern 25–64 år och vi prioriterar utrikes födda kvinnor. Under IOP paraplyet drivs projekt: En ettårig utbildning *Svenska i Butik* (SIB)³ i ett samarbete mellan Botkyrka folkhögskola och Hela Människan HBS, och *Tillväxt Kvinna*⁴, som finansieras via Tillväxtverket, där Samordningsförbundet HBS finns med.

---

¹ <http://helamanniskan.se/hbs>

² <http://helamanniskan.se>

³ <https://botkyrkafolkhogskola.org/svenska-i-butik/>

⁴ <https://samordningsforbundethbs.se/insatser/tillvaxt-kvinna/>

FÖRSTUDIEN KVINNA INFÖR ARBETE

Den Europeiska socialfonden (ESF) är EU:s viktigaste verktyg för att skapa fler och bättre jobb i Europa. Fonden verkar genom att finansiera projekt som på olika sätt kan förbättra arbetsmarknaden och stärka näringslivet i medlemsländerna. Svenska ESF-rådet förvaltar fonden på uppdrag av Arbetsmarknadsdepartementet.⁵

Hela Människan HBS fick medel från ESF-rådet i Stockholm⁶ för förstudien *Kvinna inför arbete*. Förstudien har genomförts under perioden januari-juni år 2021. Studien speglar trösklar in till arbetsmarknaden för grupper av utrikes födda kvinnor och vilka insatser som skulle kunna finansieras via ESF+ programmet för att minska trösklarna. Vad är orsakerna till trösklarna? Hur kan trösklarnas sänkas? ESF+ programmet genomförs år 2021–2027 i Sverige och andra medlemsländer i EU⁷. *Kvinna inför arbete* har tagit fram en problem- och behovsanalys med koppling till ekonomisk utsatthet och etablering på arbetsmarknaden. Analysen har fokus på kön/genus, jämställdhet, jämlikhet och icke-diskriminering. Perspektiv på tillgänglighet belyses i förstudien i enlighet med *Svenska ESF-rådets standard för tillgänglighetsintegrering*⁸. Analyserna i förstudien återspeglar strukturella, organisatoriska och individuella trösklar in till arbetsmarknaden.

Insatser i ESF+ ska stödja kvinnor (och män) som är **ekonomiskt utsatta** inom definitionen relativ fattigdom. I *Kvinna inför arbete* avser det utrikes födda kvinnor som efter skatt har en inkomst som understiget 60 procent av medianinkomsten i Sverige. Det avser insatser inom jämställdhets, integrations-, utbildnings-, social-, folkhälso-, och arbetsmarknadspolitiken. Det avser projekt som kan minska trösklarna in till arbete, försörjning och studier för ekonomiskt utsatta kvinnor i olika grupper. Det avser insatser som utvecklas tillsammans med kvinnor som är deltagare i projekten. Det avser insatser som ökar den organisatoriska kapaciteten – arbetssätt, metoder och modeller – för att möta ekonomiskt utsatta utrikes födda kvinnor i olika grupper. Det avser insatser för att utveckla strukturer för samverkan och samhandling där jämställdhet- och jämlikhet integreras i processerna.

Insatser i ESF+ ska stödja **etablering och återinträde på arbetsmarknaden** för de som ställts långt från arbetsmarknaden. I *Kvinna inför arbete* avser det utrikes födda kvinnor i olika grupper baserat på exempelvis födelseländer, utbildningsnivåer, diskriminering och arbetsmarknadserfarenhet i Sverige. Det avser insatser främst inom jämställdhets-, utbildnings-, och arbetsmarknadspolitiken. Det avser

⁵ Svenska ESF-rådet. <https://www.esf.se/>

⁶ <https://www.esf.se/min-region/>

⁷ <https://www.esf.se/vara-fonder/socialfondsprogrammet-esf-2021-2027/>

⁸ <https://www.esf.se/att-ansoka/horizontella-principer/vagledningar/>

projekt som kan minska trösklarna in till arbete, försörjning och studier genom kombinationer av insatser på individnivå, på organisationsnivå och på strukturnivå. Insatser på individ- och grupp nivå som utvecklas tillsammans med deltagarna i projekten. Insatser som utvecklar organisatorisk kapacitet ur ett genusperspektiv – modeller för lärande, arbetsträning, arbetslivsinriktade rehabilitering, arbetsförmågebedömningar, praktik, matchning, validering, mentorskap och handledning – för att minska risken att återskapa föreställningar om ”invandrarkvinnor”, som inte bygger på fakta. Genusmedvetna och innovativa insatser som kan utveckla strukturer, värdekedjor och värdestjärnor för utrikes födda kvinnor i olika grupper. Värdekedjor som utgår från individuella behov snarare än ett färdigt utbud av insatser som inte har evidens i forskningen, inte är beprövad praktik i grupper av utrikes födda kvinnor eller som inte motsvarar det som individen behöver/efterfrågar.

Förstudien har dokumenterats i en huvudrapport/slutrapport till ESF-rådet och ett antal delrapporter: **Intervjuöversikt** (den här rapporten) samt en Statistiköversikt, en Kunskapsöversikt, en Metodöversikt, en Projektöversikt och ett underlag för Indikatorer och Utlysningar.

SYFTE, LÄSANVISNINGAR OCH AVGRÄNSNINGAR

Den här delrapporten i förstudien *Kvinna inför arbete* beskriver olika röster, som vi fångat genom en omfattande intervjustudie. Alla intervjupersoner har garanterats anonymitet varför vi endast anger de organisationer där personer ställt upp för intervjuer. Syftet med intervjustudien har varit att identifiera behov av insatser för att sänka trösklarna in till arbetsmarknaden för grupper av utrikes födda kvinnor samt brister i nuvarande insatser. Översikten kompletterar det som syns i förstudiens Statistiköversikt, Kunskapsöversikt och Projektöversikt. Ett annat syfte har varit att fånga hur Hela Människan HBS kan arbeta vidare för att minska trösklarna med grupper av utrikes födda kvinnor tillsammans med andra samhällsaktörer. Intervjuerna har givit oss värdefulla kontakter med andra ESF-förstudier i Stockholm samt nya kontakter i Malmö, i Uppsala, i Södermanland och i Västmanland. Vi har fått inspiration av lokala aktörer i Huddinge-Botkyrka-Salem (kommuner och idéburen sektor) samt etablerat samarbeten med forskarsamhället. Hela Människan HBS har beslutat om en ansökan till EU programmet Erasmus+⁹ hösten år 2021 för att vidareutveckla verktyg som kan mäta livsutrymme och självtillit i grupper med utrikes födda kvinnor. Vi bjuder under hösten år 2021 in aktörer för dialoger om partnerskap inför ESF+.

---

⁹ <https://www.utbyten.se/program/erasmus-strategiska-partnerskap-vuxenutbildning/>

Vi har intervjuat kvinnor som deltar i eller är anställda av vår verksamhet, varav de flesta bor i Botkyrka kommun. En del kvinnor som bor Huddinge kommun har intervjuats och en kvinna som bor i Salems kommun. Pga. covid-19 var det svårt att intervjua kvinnor utanför vår egen verksamhet, men vi har träffat några kvinnor i Huddinge och deltagit i aktiviteter utomhus, som arrangerats av Botkyrka resurscentra (RC) för kvinnor. Kvinnorna vi mött har varit födda på 50-, 60-, 70-, 80-, och 90-talet. Vi har få kvinnor födda på 2000-talet i vår verksamhet och då Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) våren 2021 publicerade en rapport om unga utrikes födda kvinnor kan vi även hänvisa till deras resultat. Som underlag för rapporten genomförde MUCF 14 intervjuer med utrikes födda unga kvinnor. MUCF:s rapport visar på trösklar för unga utrikes födda kvinnor oavsett utbildningsnivå (språk, arbetslivserfarenhet, diskriminering och fördomsfullt bemötande). I rapporten finns flera tankeväckande citat och MUCF har även publicerat tankeväckande filmer¹⁰. Det har i förstudiearbete varit värdefullt att ha kontakter med MUCF och de har bidragit till studien inom jämställdhet, samverkan och villkoren för (unga) utrikes födda kvinnor).

De försöker inte visa, alltså, den stora möjligheten. De säger: 'Ja, du kan gå äldreboende, eller vården. Barn- och fritid.' De säger bara såna grejer, för att de vet. Jag hade inte, jag kunde inte språket. Det är därför. Eller, jag vet inte varför de säger så.¹¹

De flesta kvinnor vi intervjuat har kommit från Mellanöstern/Asien, några från Afrika och ett fåtal från Europa samt Latinamerika. Intervjuerna har varit öppna och fokuserat på kvinnornas beskrivningar av hur de kom till Sverige, under vilka villkor de lever i Sverige och kvinnornas drömmar.

Det är svårt att drömma i min situation. Men att min familj ska få det bättre är kanske en dröm. (citat intervju utrikes född kvinna)

Vi har intervjuat **representanter för forskarsamhället, statliga myndigheter, kommuner och civilsamhället**. Intervjuerna har varit öppna och fokuserat på individuella, organisatoriska och strukturella trösklar in till arbetsmarknaden för utrikes födda kvinnor. Intervjupersonerna har fått beskriva trösklar som de identifierat och vilka insatser som är viktiga för att sänka trösklarna. Flera intervjupersoner har tipsat om underlag från den egna verksamheten och/eller tipsat om andras verksamheter. Intervjuöversikten är långt ifrån representativ, men genom att analysera underlaget tillsammans med förstudiens Kunskapsöversikt, Projektöversikt och Statistiköversikt kan vi få en bild

¹⁰ MUCF (2021) *Unga utrikes födda kvinnors etablering i arbetslivet. En analys av hinder och möjligheter*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor.

¹¹ Sid 91 Ibid.

av villkor för grupper av kvinnor. Kvinnors röster ”hörs” i rapporten och forskare har kunnat svara på frågor när vi varit osäkra på fakta.

Du vet jag jobbar och även om jag inte pratar svenska på jobbet är det annorlunda för mig än mina väninnor som är arbetslösa (citat intervju utrikes född kvinna)

Vi har intervjuat 20 utrikes födda kvinnor (personliga möten med hög säkerhet till följd av covid-19) som är utrikes födda och haft dialoger i grupp med fler kvinnor i vår egen verksamhet samt i samverkan med RC för kvinnor i Botkyrka. Se bilaga 1. Totalt har 59 kvinnor i roller inom Hela Människan HBS¹² och i andra organisationer intervjuats. I gruppen återfinns tio utrikes födda kvinnor/kvinnor med utländsk bakgrund. Vi har intervjuat 27 män i roller inom Hela Människan HBS¹³ och i andra organisationer. Merparten av intervjuerna har skett digitalt. Se bilaga 2. Forskare har presenterat sina studier för vår ledningsgrupp i Hela Människan HBS och samarbete har inletts med en forskare verksam vid Stockholms universitet. Andra samarbeten med forskarsamhället planeras. Totalt har över 100 kvinnor och män bidragit med sina reflektioner till förstudien och ännu fler i dialoger via e-post.

En del myndigheter har vi inte kommit i kontakt med, vi har inte hittat en intervjutid eller de har valt att inte medverka i förstudien. Genom det IOP vi har med Botkyrka kommun har de blivit något fler intervjuer där än i Salems kommun och Huddinge kommun. Salems kommun deltar i *Kommunalt Nätverk för UTveckling*¹⁴ och vi har kunnat ta del av en mängd material från partnerskapet – utöver intervjuerna i Salem – med direkt relevans för *Kvinna inför arbete*. I idéburen sektor har vi koncentrat intervjuerna till organisationer som har erfarenhet av insatser med grupper av utrikes födda kvinnor.

Resultaten av intervjuerna presenteras genom följande teman och avsnitt i föreliggande rapport. *VI VET VAD VI SKA GÖRA, MEN HAR INTE VERKTYGEN (Avsnitt 1); HEJ DÅ ARBETSFÖRMEDLINGEN (Avsnitt 2); MEDBORGARKONTORET: (Avsnitt 3); OM KVINNORNA FÅR VARA MED ÄR JAG MED (Avsnitt 4);* och *JAG KAN INTE KONCENTRERA MIG PÅ SFI (Avsnitt 5)*. Rapporten avslutas med en sammanfattning av *HÖGA TRÖSKLAR PÅ FLERA TRAPPOR (Avsnitt 6)* som beskriver olika ”trappor” som kvinnorna måste ta sig upp i för att kunna komma in på den svenska arbetsmarknaden.

---

¹² Verksamhetsledare, arbetskonsulenter, samordnare, handledare och annan personal

¹³ Ibid.

¹⁴ <http://instrumentx.se/>

INTERVJUARENS FÖRFÖRSTÅELSE

Sedan 1980-talet har jag (intervjuaren) mött utrikes födda kvinnor som beskrivit trösklar in till det svenska samhället och lika länge har jag tvivlat på de föreställningar som finns om "invandrarkvinnan". Varför stämde inte föreställningarna med mina möten med kvinnor i Botkyrka där jag var bosatt under 1980- och 1990-talet? Varför stämde de inte i Bredäng dit jag flyttade? Var jag än bodde eller flyttade i Sverige skavde bilden av "invandrarkvinnan" med mina egna bilder. Min förförståelse i den här förstudien kommer inte från att jag är utrikes född, eller har en annan hudfärg än vit. Utan jag är en inrikes född akademiker och en kvinna som passar in i vithetsnormen. Hur ska jag kunna förstå villkoren för de kvinnor jag mött i intervjuerna? Hur ska jag kunna fånga kvinnornas röster utan att filtrera rösterna genom egna föreställningar om jämställdhet?

Ja, men det är ju du? Du satt i lokalen i norra Botkyrka och väntade på att kvinnorna skulle komma.

(citat från möte i förstudien)

En kvinna som jag mötte i förstudien gav mig en viss trygghet när hon satte sin tillit till att jag skulle kunna förmedla kvinnornas röster. Hon kom ihåg att jag i slutet av 1990-talet suttit i en lokal i norra Botkyrka tillsammans med en kollega med bakgrund från ett afrikanskt land. Vi satt och väntade på att kvinnorna skulle få tillit till oss och komma förbi. Dagarna gick och till slut började kvinnorna komma och vi kunde tillsammans med kvinnor från hela världen reflektera kring entreprenöriella processer.

Varje gång sedan år 1993 när jag drev första projektet med arbetslösa kvinnor i Sverige (utrikes födda och inrikes födda) har jag fått fundera över min egen maktposition i samhället. Det blev tydligt även i förstudien *Kvinna inför arbete* när några av kvinnorna som arbetstränar på Hela Människan HBS började fråga mig om jag var chef? Efter en tid blev jag bara mitt namn och maktbalansen utjämnades. Det underlättades av att jag var i verksamheten och deltog i arbetsträningen där kvinnorna kunde visa mig hur det skulle gå till på olika arbetsstationer.

Huruvida min maktposition eller föreställningar om kvinnorna som resursstarka, motiverade och kreativa påverkat mina intervjuer är svårt att veta. Mina möten med kvinnor från olika världsdelar i Botkyrka på 1980-talet hade ofta inslag av att de stöttade mig som nybliven mamma. De framstod som kunniga, erfarna och starka då jag saknade självförtroende i mammarollen. Den kunskap jag fick ta del av vid Arbetslivsinstitutets forskningsprogram *Arbetsliv i storstad* (år 2004–2006) där jag mötte hundratals kvinnor födda i olika världsdelar för att ta reda på hur vi kunde sprida forskningsresultat har sannolikt påverkat intervjuerna. Det finns inte heller några objektiva intervjuer utan som intervjuare bär vi med

oss våra metoder från olika fält – mitt är psykologins – och våra egna normer och värderingar. Urvalet av citat från förstudien försöker ge en nyanserad bild, men inte heller här är det möjligt att bortse från att det är svårt att vara objektiv. Min strävan har varit att beskriva olika perspektiv i kvinnornas liv genom deras egna röster, men där en del av språket justerats för att öka läsbarheten. *Kvinna inför arbete* har inte ändrat mina egna bilder och jag tycks alltid hitta argument i forskningen. De här bilderna skaver fortfarande:

För det första uppges "invandrarkvinnans" familjeorientering. Enligt berättelserna är det hennes familjeåtaganden som hindrar henne från att delta i aktiviteterna. Initiativtagarna säger att "hon vill gå hem och städa", "hon måste ta hand om sina barn", "hon måste sköta om äldre släktingar", hon måste "passa upp sin man som bara ligger hemma i soffan". För det andra framställs hennes man förtrycka henne och hindra henne från att delta. För det tredje påstås "invandrarkvinnans" dåliga självkänsla vara en huvudorsak.¹⁵

1. VI VET VAD VI SKA GÖRA, MEN HAR INTE VERKTYGEN

1.1 Frustration och hopp

Rubriken på avsnitt 1 kommer från en intervju med en tjänsteperson på en statlig myndighet, som uttryckte stor frustration över att systemen – arbetsmarknadspolitik, utbildningspolitik – inte fungerar. Om och om igen hade hen sett att modeller tagits fram för att kunna erbjuda en kedja av insatser för utrikes födda och nyanlända. Projekt hade kommit och gått och många bra modeller utvecklats, som sedan fallit i glömska. Hen talade om verktygen i form av förutsättningar i strukturerna för att kunna göra rätt. Den här frustrationen återkom i flera intervjuer med representanter för kommuner, samordningsförbund och statliga myndigheter. *Insatserna är ju inte anpassade för kvinnor*, sa en intervjuperson. Kunskaper finns men det finns hinder i strukturerna för att göra det som är rätt för arbetslösa utrikes födda kvinnor. Representanter för idéburen sektor framförde kritik mot att det saknas både verktyg och samverkan samt erkännande av civilsamhällets mervärde. *Det finns en mängd processer i civilsamhället som inte syns*, sa en forskare.

Jag har varit i Sverige länge och arbetet mycket här, nu missade myndigheterna samordningen och jag kan inte börja studera förrän senare. Haft tunga jobb som påverkat hälsan. Drömmer om att ligga i solen och läsa en bra bok (citat intervju utrikes född kvinna).

¹⁵ Lundstedt (2005) *Vit governmentalitet "Invandrarkvinnor" och textilhantverk – en diskursanalys*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet, Arbetsliv i omvandling. 2005:14

Oron för vad Arbetsförmedlingens omvandling kommer att innebära för grupper av utrikes födda kvinnor togs upp av flera intervjupersoner. Bristen på *gemensamma riktlinjer från myndigheterna* var ett annat tema och bristen på differentierade insatser. *Det enda verktyget är extratjänster*, sa en intervjuperson. Även om det fanns kritik mot att insatserna var bristfälliga och ojämsställda i intervjuer med representanter för olika organisationer såg flera kvinnor möjligheterna med en extratjänst.

Det är viktigt för mig med familjen och mina barn. Vill ha jobb och bra det här med extratjänst. Studerade i mitt hemland (citat intervju utrikes född kvinna).

Vid intervjuer med representanter för idéburen sektor fanns frustration över att många kvinnor snurrade runt i systemen, att SIP¹⁶ inte är ett verktyg som tillämpas och att civilsamhället kämpar för att överbrygga organisatoriska mellanrum¹⁷ i offentlig sektor. Några var besvikna på arbetet med Idéburet offentligt partnerskap (IOP) medan andra ansåg att det skapat arenor för samarbete med kommunerna.

Jag jobbade i mitt hemland och här springer jag bara runt utan att det händer någonting (citat intervju utrikes född kvinna).

Representanter för Hela Människan HBS huvudmän, som är kyrkor och församlingar, uttryckte inte lika mycket frustration utan berättade ivrigt om alla de tankar de hade om vad som behöver göras samt pågående satsningar. Det var bland annat nya föreningar med kyrkor och studieförbund för att möta behov i grupper av utrikes födda kvinnor, det vara nya secondhand butiker i områden där många utrikes födda kvinnor är bosatta, det var gruppaktiviteter för kvinnor, det var digitala språkutbildningar i coronatider som startats av kyrkobesökare, det var samtalsstöd och det var S:t Mary¹⁸. Forskarna reflekterade över vad som skulle kunna göras med stöd av ESF+ och såg både utmaningar och möjligheter.

Det där med omvänt mentorskap vore en idé (citat dialog med forskare)

Bland förslagen till insatser återfanns i intervjuerna case managers för utrikes födda kvinnor där hänsyn tas till alla livsområden. Samordnade processer och individfokus för att nå framgång. ESF+ uppfattades av flera intervjupersoner som en möjlighet att *gå ifrån regler, styrning och kortsiktiga lösningar*. En möjlighet att få tid att bygga tillitsfulla relationer med kvinnorna och att arbeta i team med olika professioner. *Det behövs nya flexibla regler för att möta behov i grupper av utrikes födda*

---

¹⁶ Samordnad individuell plan

¹⁷ Tyrstrup (2014) *I väfärdproduktionens gränsländ. Organisatoriska mellanrum i vård, skola och omsorg*. Entreprenörskapsforum, Fores & Stiftelsen Leading Health Care

¹⁸ <https://www.svenskakyrkan.se/stmary>

kvinnor, sa en intervjuperson. En del kvinnor behöver långa perioder av studier, andra korta. Det behövs samordning med barnomsorgen och bättre bemötande av kvinnorna på förskolorna, sa en annan. Några intervjupersoner beskrev hopplösa finansieringsregler och upphandlingar utan beställarkompetens för arbetsmarknadsinsatser, där jämställdheten försvinner.

1.2 Silotänkande och stuprör

De berömda svenska stuprören, som är ett hinder för att få till en värdekedja för individer som ställs långt från arbetsmarknaden togs upp av flera intervjupersoner. Stuprör finns mellan stat och kommun, och inom kommunerna. *Vi kan ju inte ens få samverkan att fungera internt i kommunen*, berättade en intervjuperson. Sedan finns det stuprör, enligt andra intervjupersoner, mellan olika perspektiv som jämställdhet, jämlikhet, integration, Agenda 2030 och mänskliga rättigheter där villkoren för grupper av utrikes födda kvinnor osynliggörs. Slutligen skapas det stuprör mellan offentlig sektor och civilsamhället genom bristande kommunikation samt förståelse för varandras verksamheter. *Silotänkande är ett stort problem och det skapar inlåsnings effekter i systemen*, sa en intervjuperson. Det som framkom i intervjuerna var att grupper av arbetslösa utrikes födda kvinnor är i stort behov av att det finns hängrännor mellan stuprören.

Vi måste se bortom målgruppen utrikes födda kvinnor och det är bra att mixa lågutbildade med högutbildade (citat representant idéburen sektor)

Andra intervjupersoner tog upp riskerna med stigmatiserade bilder av "lågutbildade invandrarkvinnor" som en tröskel och vikten av att se individuella behov. *Det är behoven som måste styra*, inte kön, framhöll en intervjuperson. Flera beskrev exempel på (unga) lågutbildade kvinnor födda i Afrika och deras förmåga att ta sig fram i Sverige. Samtidigt fanns intervjupersoner som varnade för att lyfta fram enskilda kvinnor som lyckats när många *kvinnor födda i Afrika inte släpps in på arbetsmarknaden*. De kvinnor som tagit sig genom glastaken i Sverige kan inte representera en hel grupp.

Se behoven i det sammanhang där kvinnan befinner sig. (citat representant idéburen sektor)

Behovet av att arbeta med modeller/modellutveckling i exempelvis ESF-projekt framfördes av projektledare, som var involverade i olika initiativ med grupper av utrikes födda kvinnor. Det räcker sällan med en insats eller en metod för de grupper som ställs långt från arbetsmarknaden. Vi fick i intervjuerna tips om exempelvis *Grundläggande anställningsbarhet (GA)*¹⁹ och några intervjupersoner

---

¹⁹ Cerna & Dalin (2012) *Begreppet grundläggande anställningsbarhet. Ett psykosocialt perspektiv*. FoU Västernorrland. Kommunförbundet Västernorrland. Rapport: nr 2012:1

reflekterade kring *KASAM* (Känsla av Sammanhang) ur ett genusperspektiv samt sänkta trösklar för utrikes födda kvinnor. *Det behövs insatser som tar hänsyn till skäl för att kvinnorna kommer, tar hänsyn till omsorg om barn och andra anhöriga. Det finns ingen organisering av stödet för kvinnorna på samma sätt som för uvas gruppen*²⁰, tyckte en intervjuperson på en statlig myndighet.

Vi måste arbeta med processer och modeller och inte enstaka metoder (citad representant samordningsförbund)

I intervjuer med kvinnor och män med genuskompetens – forskare och praktiker – fördes en dialog om det som brukar kallas perspektivträngsel där jämställdhet trängs ut (se ovan reflektionen kring stuprör). Hållbarhetsperspektiv i projekt och program tar inte hänsyn till villkoren för kvinnor och för män i olika grupper. Integrationsperspektivet tar inte hänsyn till villkoren för kvinnor i olika grupper. *Det finns ju det här med perspektivträngsel, men allt hänger ju ihop med barnrätt, kvinnors rättigheter och hållbarhet*, sa en intervjuperson. Det intersektionella perspektivet²¹ utgår alltid från kön och det har växt fram genom kritiska röster från diskriminerade kvinnor inom black feminism (svart feminism)²². Genom intersektionella analyser kan frågeställningar om perspektivträngsel utmanas och hanteras.

En del kvinnor kommer från länder där det är status att var hemma och de frågar sig varför samhället ska uppfostra barnen (citad intervju representant idéburen sektor)

Andra intervjupersoner funderade över det som kan kallas genuskontrakt²³ och hur det påverkade kvinnornas val i Sverige. Det påminde intervjuaren om att det var status för en man att kunna ha en hemmafru i Sverige för ett antal decennier sedan. *Inlåsnings effekter i föräldraförsäkringen* för utrikes födda kvinnor och det obetalda hemarbetet, togs upp av intervjupersoner. Få kvinnor uttryckte i intervjuerna att de ville vara hemmafruar. Några tyckte det var bra med den svenska modellen där de hade kunnat vara föräldralediga medan andra tyckte det var bra med förskolan för att de kunde arbeta. Åter andra var stressade för att de måste kombinera arbete och familj, särskilt ensamstående kvinnor med barn. Kvinnorna ville ha mer tid med barnen.

Min dröm är att få jobb, studera och försörja mig själv. Mina döttrar har också svårt på arbetsmarknaden i Sverige och det gör mig så ledsen. Vi är tre generationer nu och det är tufft. Jag är ju skild och hur ska jag kunna hjälpa mina döttrar och barnbarn. Funderar på undersköterska, där finns det väl jobb? (citad intervju utrikes född kvinna)

²⁰ <https://www.mucf.se/vad-ar-uvas>

²¹ <https://www.jamstall.nu/fakta/intersektionalitet/>

²² Wikipedia (2021) *Svart feminism* https://sv.wikipedia.org/wiki/Svart_feminism Tillgänglig 2021-06-01

²³ Wikipedia (2021) *Genuskontrakt* <https://sv.wikipedia.org/wiki/Genuskontrakt> Tillgänglig 2021-06-01

2. HEJ DÅ ARBETSFÖRMEDLINGEN

2.1 Att bli sedd och anställd

Rubriken på avsnitt 2 kommer från en intervju med en utrikes född kvinna född på 1950-talet, som glatt berättade att hon äntligen skulle få gå i pension och säga *hej då till Arbetsförmedlingen*. Flera av de utrikes födda kvinnorna, som intervjuades beskrev, att de arbetat i Sverige, men blivit sjukskrivna eller arbetslösa och sedan aldrig kommit tillbaka till arbetsmarknaden. De hade deltagit en rad insatser via Arbetsförmedlingen och till slut anpassat sig efter detta utan hopp om att få ett arbete. En del var glada över att vara i ett socialt sammanhang på Hela Människan HBS medan andra längtade efter ett annat liv och beskrev arbetsträningen som "ett väntrum". Kvinnan som snart skulle säga hej då till Arbetsförmedlingen var skicklig att introducera nya deltagare och hade hittat sin roll i arbetsträningen. Vid intervjuer med representanter för kommun, stat och civilsamhället väcktes frågor om meningsfullheten i att slussa runt kvinnor födda på 1950-talet och 1960-talet i olika insatser. *Skulle de kunna vara stadsdelsmammor?* frågade sig en intervjuperson. *På vilket sätt skulle dessa kvinnor med lång livserfarenhet kunna bidra i det svenska samhället?* frågade sig en annan. Flera av kvinnorna som varit i Sverige länge beskrev upplevelser av att de känt sig utnyttjade inom vård och omsorg där de haft olika typer av subventionerade tjänster. De hade försökt arbeta hårt och inte ifrågasätta – trots exempelvis en gedigen pedagogisk utbildning – verksamheterna. Kvinnorna beskrev hur de skickats till den ena praktiken efter den andra utan att bli anställda.

Jag kände mig utnyttjad, jag var ju där med stöd och de behövde inte betala. De tyckte jag arbetade bra och sedan fick jag inte vara kvar. (cit. intervju utrikes född kvinna)

Att matcha kvinnorna med arbetsplatser med hög mottagarkapacitet och/eller intresse för jämställdhet och jämlikhet där kvinnorna inte är "gratis arbetskraft" togs upp av intervjupersoner med genuskompetens. En person nämnde företagets arbete med socialt ansvarstagande, som en av flera utgångspunkter inför ESF+. Den dubbla strategin som tillämpats i ESF projekt *som vänt sig till kvinnor och till arbetsplatserna är en framgångsfaktor*, enligt en projektledare som intervjuades. I flera intervjuer återkom tankegångar om vikten av att ge stöd ute på arbetsplatserna både för kvinnorna som deltar i en praktik och för arbetsplatsen. Intervjupersoner funderade på om att *skicka till praktik efter praktik innebär att trösklarna sänks eller blir högre?* Arbetsgivare, arbetsförmedlare, de som arbetar med arbetsmarknadsinsatser måste utbildas för att åstadkomma förändring, tyckte flera.

Kvinnorna måste bli sedda, få respekt, få bekräftelse, få göra det som de själva vill, få plugga lika mycket som männen (citat intervju representant idéburen sektor)

Bemötande var ett frekvent tema i intervjuerna och vikten av att lyssna på kvinnorna, att säkerställa att kvinnorna har (rätt) information och att *hjälpa till med alla papper*. (O)tillgängligheten till samhällets resurser, till regler i systemen och till webbplatser var trösklar som beskrevs i intervjuerna. Hur mycket tid som går åt för att hjälpa till att ringa, att gå in på webbplatser, att rapportera och att skriva brev med kvinnorna. Som nämnts ovan finns stor oro över tillgängligheten för grupper av utrikes födda kvinnor i samband med Arbetsförmedlingens omvandling. Det fanns även frågeställningar kring de statliga servicekontorens²⁴ förmåga att möta utrikes födda kvinnor i olika grupper.

Bemötandebildningar med genusperspektiv är viktigt inom staten (citat representant statlig myndighet)

Inom Hela Människan HBS lyftes MIA projektet²⁵ fram, som finansieras via ESF, för att projektet har mer resurser för varje deltagare. Deltagarna får samtal med och stöd från flera personer med olika professioner. Dessutom intervjuade vi en person som är knuten till MIA utanför vår egen organisation och den entusiasm som finns i projektet går inte att ta miste på. TIA bidrag kom upp i intervjuerna dvs. *Tidiga Insatser för Asylsökande* och vikten av tidiga insatser som når kvinnor samt att synliggöra kvinnor som kommer som anhöriga.

Tidiga insatser för asylsökande syftar till att erbjuda asylsökande och vissa nyanlända invandrare en meningsfull sysselsättning för att motverka passivisering under asyltiden och främja en framtida etablering för dem som beviljas uppehållstillstånd i Sverige.²⁶

2.2 Matchning bristyrken

Flera intervjupersoner var inne på matchning för bristyrken både inom för Sverige kvinnodominerade och mansdominerade yrken/områden/sektorer. De intervjupersoner som hade egen erfarenhet i roller som vägledare betonade att *kvinnorna behöver vägledning i etapper för att kunna göra medvetna val, och information om studiestöd och arbetsmarknadsutsikter på kort och lång sikt*. Matchning till i mansdominerade yrken togs upp och att *kvinnor och män ska kunna välja otraditionellt borde vara självklart*, sa en representant för en kommun. Det fanns tankar i intervjuerna om områden som verkstad (där det redan finns pågående initiativ i Skåne med utrikes födda kvinnor), gröna näringar

²⁴ <https://www.statenssc.se/>

²⁵ <https://www.miaprojektet.se/>

²⁶ Sid 2 *Information Praktisk vägledning för regional samverkan TIA*. Migrationsverket, Länsstyrelserna, Folkbildningsrådet.

(där det funnits initiativ inom exempelvis Landsbygdsnätverket²⁷) och transporter där kvinnor skulle kunna få arbetsmarknadsutbildning till exempelvis truckförare, till bussförare och till lastbilschaufförer. Lagerarbete var ett annat område som nämndes i intervjuerna. Inom flera mansdominerade områden är utbildningskraven lägre än inom exempelvis vård och omsorg. Samtidigt väcktes frågetecken inför BRYT-projekt²⁸.

Det kan inte vara de utrikes födda kvinnorna som ska fungera som brytare på svensk arbetsmarknad
(citat intervju representant statlig myndighet)

Ett konkret resultat inom Hela Människan HBS efter intervjuerna var att det växte fram idéer om arbetsrotation för att säkerställa att kvinnor och män i arbetsträning har förebilder bland handledarna. Via arbetshandledarna ska deltagarna se att det går att välja olika arbetsstationer, exempelvis fler kvinnor till elektronik och transporter där det finns kvinnor som kan handleda.

De kunskaper jag hade om teknik var inte detsamma som behövdes i Sverige, det gjorde det svårt att få rätt jobb (citat intervju utrikes född kvinna)

Några kvinnor som intervjuades hade kommit till Sverige med goda kunskaper inom tekniska områden, men upptäckt att deras kvalifikationer varit svåra att omsätta på den svenska arbetsmarknaden. Sverige är i framkant bland annat i den digitala utvecklingen. Andra kvinnor berättade att var duktiga i matematik. Sedan de kom till Sverige hade de inte haft råd att studera vidare eller blivit rekommenderade att söka sig till för traditionella områden för kvinnor i Sverige. En kvinna berättade att hennes man försöker motivera henne att söka sig till en teknikutbildning.

Det är viktigt för mig att jobba för min familj i Asien behöver hjälp. Min man tycker att jag ska satsa på att studera vidare för jag är duktig i skolan, särskilt i matematik. Är lite bekväm och kan tänka mig ett jobb i omsorgen. Min man stöttar mig om jag vill ta körkort och studera. (citat intervju utrikes född kvinna).

Flera intervjupersoner var kritiska till att olika insatser inte når kvinnor i lika hög utsträckning som män med motsvarande bakgrund, exempelvis arbetsmarknadsutbildningar och jobbspår. Andra betonade vikten av täta kontakter med näringslivet och att projekt där det (lokala) privata näringslivet samt idéburen sektor varit delaktiga lett till framgång. Kvinnor som inte fått insatser från Arbetsförmedlingen har kunnat fångas upp i olika projekt, enligt intervjupersoner i kommuner och i civilsamhället. En av projektledarna som intervjuades efterlyste *öppna jämförelser/indikatorer där vi*

²⁷ <https://www.landsbygdsnätverket.se/>

²⁸ Bergström (2007) *Rapport om projekt för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden 1993–2005*. Stiftelsen Minerva, ESF Equal projekt GenderSchool

kan se hur det går för kvinnor och män (inrikes och utrikes födda). Vi måste ha fakta och inte fortsätta utforma insatser efter föreställningar. Andra intervjupersoner efterlyste långsiktighet i insatserna och att ha ett 10 års perspektiv för att kunna utvärdera effekterna.

När arbetsförmedlingen sagt nej kunde kvinnorna komma in i projektet och det fungerade eftersom kvinnorna fick nära kontakter direkt med arbetsgivare (citat intervju med projektledare)

3. MEDBORGARKONTORET

3.1 Lågtröskelverksamheter

Rubriken på avsnitt 3 kommer från en intervju med en representant för en församling, som beskrev att de fungerade som ett medborgarkontor. Trösklarna in till kyrkor och församlingar är lägre än till offentliga verksamheter och det har blivit särskilt tydligt under covid-19 pandemin, enligt flera intervjupersoner. Under pandemin har civilsamhället blivit en viktig aktör för att de kunnat ta emot enskilda besök och hjälpa till att informera om covid-19 samt vaccinering. Vi är en plats med *en låg tröskel och när allt är stängt pga. pandemin går det att låna en mobil hos oss*, sa en intervjuperson. *Vi finns nära och kvinnorna behöver inte åka så långt, vi är första trappsteget*, sa en annan.

Vi delar ut mat, kläder, har språkträning, slussar till olika delar av kommunen och till myndigheter. Vi är ett medborgarkontor och det har varit särskilt tydligt under pandemin (citat intervju representant församling).

Ett perspektiv som synliggjordes av kvinnorna och av de som möter kvinnor i kyrkor och församlingar är betydelsen av tron för identiteten. *Religion är stigmatiserat i Sverige*. sa en av de intervjuade kvinnorna och en annan uttryckte *oro för att muslimer upplever ett kollektivt straff i Sverige*. Kvinnornas identitet som troende har stor betydelse för arbetsmarknadsinsatser i exempelvis södra Europa medan intervjuerna i förstudien *Kvinna inför arbete* vittnar om att tron ”problematiserar” i ett svenskt sammanhang. Kvinnornas tro är något som de bär med sig och *de kan finna trygghet i en församling i Sverige där mycket är nytt*, sa en intervjuperson. *Om hela kvinnans identitet där hennes tro är en del inte respekteras kan det påverka självtilliten*, sa en annan. *Religion kan användas som verktyg för etableringen i Sverige*, sa en tredje:

I våra interreligiösa grupper – dialoger – får kvinnorna berätta om sin tro och dela erfarenheter. Det ökar förståelsen mellan olika religioner. De får en identitet i den bygd där de bor (citat intervju representant församling)

Församlingarna fungerar som en länk till det offentliga Sverige och de bidrar med kunskaper om vart kvinnorna ska vända sig (ibland på olika språk). Betydelsen av låga trösklar in till verksamheter beskrevs även av flera aktörer i idéburen sektor och genom Stockholm stads insats *Stadsdelsmammor*²⁹. I kontakter med representanter för Coompanion³⁰ i olika delar av Sverige framkom att det behövs fler lågtröskelverksamheter med utrikes födda kvinnor. I dessa intervjuer beskrevs samarbeten mellan civilsamhället och offentlig sektor genom bibliotek och muséer för att sänka trösklar för grupper av utrikes födda kvinnor. Samarbeten mellan folkbildning och församlingar.

Kvinnorna beskriver att de har tråkigt hemma, tråkigt att vara arbetslös och det är viktigt att komma ut, socialisera sig. Komma ut i svenska samhället, att ha någonstans att åka (citad intervju representant idéburen sektor)

Det sociala arbetet som en väg ut ur isoleringen var ett tema i intervjuer med representanter för både församlingar, folkbildning och kommunernas socialtjänst. Att genom olika verksamheter *bryta isolering, erbjuda gemenskaper, träna svenska och lyfta förmågor*. Flera intervjupersoner vittnade om att *kvinnorna plötsligt kände sig värdelösa när de kom till Sverige* och att de inte känt så förut. En intervjuperson beskrev att arbetet är som att *skala av en lök och där inne finns kvinnornas kraft*.

Vi måste stanna upp i mötet och samtalet, visa att kvinnorna är värdefulla och att de kan (citad intervju representant idéburen sektor)

Att kvinnorna behöver bli sedda och bekräftade i det sammanhang där de befinner sig var ett tema som återspeglades i många intervjuer, som nämnts ovan. Kvinnornas styrkor, deras frustration och olika trösklar behöver synliggöras för att kunna utforma rätt insatser. *Alla behöver få prata om hur de ska göra och hur de ska kunna växa*, sa en intervjuperson.

Jag har varit volontär i kyrkan i mitt hemland och jag brinner för att hjälpa andra, äldre personer. Jobbade när jag kom som städare men sedan blev jag arbetslös. Vill lära mig bra svenska och hjälpa min man (citad intervju utrikes född kvinna)

Vi fick genom förstudien mer kunskap om *Källan Råd och Stödcenter*³¹ som har betydelse för grupper av utrikes födda kvinnor i Huddinge kommun. Källan erbjuder bland annat samtalsstöd för kvinnor och information om deras rättigheter i Sverige. Här används bland annat *Diapaxis - en innovativ metod för*

²⁹ Stockholm stad (2021) *Stadsdelsmammor* <https://socialtstod.stockholm/nyanlanda/vagen-in-i-samhallet/stadsdelsmammor> Tillgänglig 2021-06-01/

³⁰ <https://coompanion.se/>

³¹ <https://www.stadsmissionen.se/fa-stod/kallan-rad-och-stodcenter>

interkulturell och interreligiös dialog och en handbok har tagits fram med stöd från ESF³². Dialogpedagogik, grupprocesser och reflektion i grupper med utrikes födda kvinnor var teman i intervjuer med representanter för idéburen sektor, folkbildning och samordningsförbund. Samtal som insats och samtalstekniker belystes i intervjuer med diakoner, präster, arbetskonsulter och personer inom socialtjänsten. Det måste finnas tid för kartläggningssamtal, stödsamtal, uppföljningssamtal och motiverande samtal. Intervjuaren kom i kontakt med flera kvinnor vars lärande påverkades av att de befann sig i en kris eller hade upplevt ett trauma. Dessa kvinnor behöver multikompetenta team och mer än ett stödsamtal för att komma vidare in till arbetsmarknaden.

De kan inte ge mig något besked och jag vet inte om jag får stanna i Sverige (citat intervju utrikes född kvinna)

Studieförbundens och folkhögskolornas roll samt pedagogik för att möta behov i grupper av utrikes födda kvinnor bekräftades i intervjuer även utanför folkbildningen.

Hej Sverige! är ett digitalt material som stöd för studiecirklar om vägar till studier och jobb. Det riktar sig till utrikesfödda, korttidsutbildade kvinnor över 19 år som är folkbokförda i Sverige och som inte har ett jobb eller studier. Studieförbundet Bilda

3.2 Kvinnors organisering

Rubriken ovan är en syntes från olika intervjuer med forskare och med projektledare. De synliggjorde behovet av arenor för utrikes födda kvinnors organisering i olika grupper. Vi noterade under förstudiearbetet att det var få utrikes födda kvinnor som drev större projekt för målgruppen. Det var istället – precis som intervjuaren – ofta kvinnor som passade in i vithetsnormen. Det kan givetvis vara bra insatser, men det väcker frågor om projekten arbetar med kvinnorna eller för kvinnorna. Forskarna var tydligast med att ifrågasätta ett bristande inflytande för grupper av utrikes födda kvinnor i olika arbetsmarknadsinsatser. Det väckte tankar om hur arbetat inom ESF+ skulle kunna organisera och mobilisera grupper med utrikes födda kvinnor. Vilka lärdomar som kan dras från ESF Equal³³ där sådana initiativ prövades? Vilka metoder kan utvecklas tillsammans med föreningar med utrikes födda kvinnor? RC (resurscentra) för utrikes födda kvinnor i förorter på Södertörn får inte längre det statliga stöd som tidigare fanns att söka via länsstyrelser och Tillväxtverket. Idag finns stöd för kvinnors

³²Gärde (2013) *DIAPRAXIS. Interkulturell och – religiös samvaro/dialog som metod i socialt arbete. En metodhandbok*. Stadsmissionen med stöd från ESF.

³³<https://nyweb.esf.se/Vara-fonder/Gamla-fonder/Program-2000-20061/Equal/>

organisering via Jämställdhetsmyndigheten, men det är inte lika omfattande som det tidigare statliga RC programmet.

Kvinnorna behöver organisera sig och samhället se att det behövs kollektiva processer (citat intervju med forskare)

Flera av forskarna hade själva deltagit i eller följt organiserings- och mobiliseringsprocesser med kvinnor i och utanför EU projekt. Projektledarna hade arbetat med organiserings- och mobiliseringsprocesser. Tankar som fördes fram var att individperspektivet i Sverige där utrikes födda kvinnors etablering ”bara” associeras till trösklar hos individen är ett problem. Insatser som bortser från organisatoriska och strukturella trösklar riskerar att inte ge önskvärda (samhälls)effekter dvs. att fler utrikes födda kvinnor arbetar. *Aktiveringspolitiken i sig kan skapa trösklar*, ansåg en intervjuperson.

Det är skillnad mellan ett individperspektiv och ett grupperspektiv. De är inte så enkelt att säga att det handlar om individen (citat intervju med projektledare)

Projektledare beskrev att de sett att kvinnogruppen fungerade som ett verktyg att minska trösklarna in till arbetsmarknaden. Kvinnor som varit längre i Sverige fungerade som stöd för kvinnor som var nyanlända, äldre för yngre och tvärtom, de som kunde svenska stöttade de som var nya i språket osv. Andra projektledare funderade över varför utrikes födda kvinnor var en målgrupp och varför normen inrikes födda män aldrig problematiserades? Åter andra såg utrikes födda män som en tröskel för kvinnorna och att de begränsar kvinnornas livsutrymme. De utrikes födda kvinnorna, som intervjuades, beskrev sällan att de män som de var levde med begränsade deras livsutrymme och flera levde ensamma och var skilda. En del kvinnor berättade att personer de träffat på svenska myndigheter visat patriarkala mönster i mötena med dem.

Varför är inte inrikes födda medelålders män ett ”objekt” (citat intervju representant samordningsförbund)

Att det behövs ett skifte där vi inte ser utrikes födda kvinnor som offer utan ser dem som aktiva subjekt, beskrevs i intervjuerna. *Kvinnorna blir bara en siffra i statistiken. Allvarligt vad händer? Vi hanterar problem som samhället skapat*, sa en intervjuperson. Andra intervjupersoner – ett fåtal – var inne på det som brukar kallas assimilerings till det svenska samhället. *Kvinnorna behöver kunskaper i svenska språket, svenska samhällsnormer och de måste ta kulturen dit de kommer*, sa en person. Åter andra beskrev inslag av integration med fokus på att förstå kulturkrockarna för kvinnorna och för majoritetssamhället. *Vad är kvinnornas historia, vad är deras berättelse, vad tänker de om Sverige?*

Den första frågan är alltid *Vad kan du, vad vet du?* sa en av projektledarna. *Det handlar om att ställa frågor istället för att ge svar, låta kvinnorna hitta svaren, sa en annan intervjuperson.*

Ibland får vi stötta kvinnorna och bekräfta att de inte ska ta order av någon annan (citat intervju representant idéburen sektor)

Att främja kvinnornas förändringsprocesser och att bidra med verktyg genom lärande inom jämställdhet, jämlikhet och mänskliga rättigheter beskrevs som viktiga inslag i olika projekt, däribland ESF-projekt. Föräldrautbildningar och föräldraskapsstöd³⁴, kunskaper om svensk sjukvård och att kunna åka med kollektivtrafiken var andra viktiga inslag i insatserna med grupper av utrikes födda kvinnor. *Kvinnorna ska kunna ta plats och (våga) stå på sig*, sa en intervjuperson. *Vi måste ta vara på deltagarnas egna idéer i verksamheten*, sa en annan. *Genom att ta vara på kvinnornas idéer kan självtilliten stärkas*, sa en tredje. Få intervjupersoner uttryckte föreställningar om kvinnornas dåliga självkänsla och dåliga självförtroende. Även när de dessa begrepp togs upp kunde de tolkas som självtillit och självförmåga. De kvinnor som intervjuades i förstudien hade ofta en bra självkänsla, men bristande tillit i det sammanhang där de befann sig. Flera kvinnor hade givit upp hoppet om att få ett arbete i Sverige och att skicka jobbansökningar betraktades som meningslöst eftersom de inte hade kontakter med arbetsgivare.

Vad spelar det för roll att söka, jag får ju inget jobb ändå (citat intervju utrikes född kvinna)

4. OM KVINNORNA FÅR VARA MED ÄR JAG MED

4.1 Glömda och gömda?

Rubriken på avsnitt 4 kommer från en intervju med en entusiastisk forskare som såg möjligheter om grupper av utrikes födda kvinnor kunde vara med och utforma de insatser som de är "föremål" för. De kan bli subjekt/medforskare/medskapare i ESF+ snarare än att slussas runt i aktiviteter som sänker deras motivation, enligt forskaren. Den aktuella forskaren var trött på alla insatser som genomförs utan att varken engagera målgruppen eller att utgå från evidens i vetenskapliga studier. Även intervjupersoner från flera statliga myndigheter och i civilsamhället var inne på samma tankegångar dvs. att kvinnornas delaktighet och inkludering måste främjas i ESF+. *Gömda och glömda?* kommer från en intervjuperson som frågade sig om samhället glömt de arbetslösa utrikes födda kvinnorna eller om samhället bara vill gömma dem i insatser? *Vem ser kvinnorna? Problemformuleringarna måste*

³⁴ Se t.ex. <https://www.foraldraskapisverige.se/>
<https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/samhalle/social-hallbarhet/foraldraskapsstod.html>

komma underifrån. Det måste finnas förståelse och insikt i kvinnornas vardag, så en annan intervjuperson.

Vad är våra mänskliga rättigheter, att gå från praktik till praktik. Fick ingen hjälp av fackföreningen när jag blev skadad. Utförsäkrad och fattig. Är det så att Försäkringskassan får bonus för varje avslag? Vi har ju varit med och byggt upp Sverige, vi som kom för länge sedan. Mardrömmen är att gå på socialbidrag. (citrat intervju utrikes född kvinna)

Forskare och utrikes födda kvinnor som intervjuades ifrågasatte om grupper av utrikes födda kvinnor har mänskliga rättigheter i Sverige. *Ibland tycks det som att kvinnorna är rättslösa*, sa en forskare. Flera kvinnor berättade att de inte haft rättigheter för att de inte varit anställda utan deltagit i arbetsmarknadsinsatser. Kvinnorna frågade i intervjuerna *hur länge de måste vara på samma ställe i en praktik eller i en arbetsträning?*

Vi får gå till förskolor där de utnyttjar oss. Om vi säger något om verksamheten lyssnar de inte på oss. Jag är trött på dessa jobb som de skickar oss till. Om vi smörjer dem på arbetsplatsen fungerar det. Om vi är tysta och anpassar oss (citrat intervju utrikes född kvinna).

De ensamstående utrikes födda kvinnorna med barn går under radarn, enligt en intervjuperson i en kommun (socialtjänsten). Redan tidigt i förstudiearbetet identifierades ensamstående utrikes födda kvinnor med barn som en tydlig målgrupp för ESF+. Den bilden bekräftades i intervjuer med medarbetare vid bland annat Socialstyrelsen och Försäkringskassan. Även intervjupersoner i samordningsförbund, inom forskningen och i idéburen sektor var intresserade av insatser i ESF+ med målgruppen. Det finns möjligheter att bilda partnerskap som tar sig an utmaningen tillsammans med ensamstående kvinnor med barn i ett rättighetsbaserat arbete med stöd i Kvinnokonventionen³⁵ och i Barnkonventionen³⁶.

En av de utrikes födda kvinnorna som intervjuades beskrev sitt liv som ensamstående med flera barn som att vara en *superwomen*. *Vi måste ju kunna hantera allt i vardagen och med barnen*. Andra kvinnor berättade i om tuffa livsvillkor där de försörjde sig själva, sina barn och ibland även sina barnbarn. Kvinnorna var stressade över att inte ha råd med något varken till sig själva eller till sina barn. Kvinnorna berättade att de försöker vara *glada och pigga hemma med barnen* för att barnen inte skulle påverkas av deras stress. Fattigdom och ekonomisk utsatthet, som tröskel, var ett tema både i intervjuer med kvinnor, med forskare och de som möter kvinnorna i sitt arbete.

³⁵ <https://www.unwomen.se/kvinnokonventionen/>

³⁶ <https://unicef.se/barnkonventionen>

Kvinnorna glömmet sig själva (citat intervju representant idéburen sektor)

4.2 Hur ska kvinnorna komma in när kraven är så höga?

Inrikes födda kvinnors höga utbildningsnivåer och deras höga arbetskraftsdeltagande som norm samt de höga kraven i svenskt arbetsliv var trösklar in till arbetsmarknaden, som beskrevs av flera intervjupersoner. Humankapitalets och det sociala kapitalets betydelse för att komma över trösklarna och insatser för att stärka kapitalet var andra teman. Hur digitaliseringen påverkar (fattiga) kvinnor som inte äger en dator, inte äger en smartphone och/eller har datakunskaper? Hur kvinnorna ska kunna ta del av lärandeinsatser utanför de formella utbildningsvägarna om de inte har tillgång till digitala verktyg?

Vi måste belysa digitalt utanförskap, friskfaktorer och supportnätverk för nyanlända kvinnor (citat intervju representant kommun)

Det behövs insatser för att bygga nätverk med lokala (idrotts)föreningar och med näringslivet, ansåg några intervjupersoner. Förslag var fadderföretag, fadderföreningar och fadderfamiljer samt mentorskap. *Kvinnorna behöver bygga upp nätverk för arbete, mobilisering och integration*, sa en intervjuperson. *Det är stress när etableringen tar orimligt lång tid och frågan är vilka nätverk kvinnorna lyckats bygga upp under processen*, sa en annan. *Det krävs paket som kan vända sig till kvinnor*, sa en tredje.

Min man är född i Sverige, men hans föräldrar kommer från samma land som mig. Vi har flera barn och de börjar bli stora. Vill jobba och kan tänka mig olika jobb. Har en utbildning i Sverige, men behöver mer praktik. Vill hjälpa min familj, min släkt, vill hjälpa andra (citat intervju utrikes född kvinna)

Kvinnorna hade ofta svårt att beskriva sina egna drömmar i intervjuerna och faktorer som oro för familjen i forna hemlandet eller i Sverige, oro för hälsa, oro för bostadssituationen, oro för ekonomin och oro för uppehållstillstånd var lättare att beskriva. Motivationen för att arbeta återspeglades i intervjuerna med kvinnorna där de flesta drömde om ett arbete medan enstaka kvinnor var på väg till pension och drömde om det. *Vi vill ha jobb, det är vår högsta önskan. Vi vill prata svenska*, sa grupper av kvinnor vid RC för kvinnor i Botkyrka. Åter andra drömde om att kunna ägna mer tid åt sina vänner. Varken i intervjuerna med kvinnorna eller med aktörerna framstod bristande motivation som en tröskel för kvinnorna. Det handlar istället om att fånga motivationen och erbjuda resurser.

Funderar på att flytta till ett annat nordiskt land där jag har släktingar. Saknar min familj så mycket. Min dröm är att kunna köpa ett radhus och att kunna utbilda mig inom ett omsorgsyrke (citrat utrikes född kvinna)

Utöver ett arbete var en bättre bostadssituation och att kunna hjälpa sin familj det som kvinnorna drömde om. Ett eget boende, inte behöva vara inneboende och möjligheter att köpa en bostad var drömmar. Några kvinnor ville flytta till en annan kommun, ett annat land där de hade släktingar och enstaka ville tillbaka till sitt födelseland.

Vi bor inneboende med två barn och det är inte lätt. Tror du att det är lättare att få bostad någon annanstans? Vi bodde i Stockholm stad förut och tyckte vi fick bättre hjälp där än i Botkyrka. Min man jobbar ju i Stockholm och vi vill gärna flytta dit igen. (citrat intervju utrikes född kvinna)

5. JAG KAN INTE KONCENTRERA MIG PÅ SFI

5.1 Lärande miljöer för andraspråksinlärning

Rubriken på avsnitt 5 kommer från en intervju med en utrikes född kvinna som var inneboende i en liten lägenhet. Stressen över boendesituationen och att ständigt bli störd påverkade hennes möjligheter att lära sig svenska. Språk och kommunikation var det vanligaste temat i intervjuerna för att beskriva trösklar in till arbetsmarknaden. *Var behövs kvinnorna som inte pratar svenska, som är äldre och som inte har arbetslivserfarenhet i Sverige*, undrade en intervjuperson. En annan beskrev utmaningar i att *möta de som är analfabeter eller som har kort utbildning. De som inte kan gå vanliga sfi vägar*. Flera kvinnor som intervjuades i förstudien behärskade det svenska språket medan andra behärskade flera andra språk. *Måste kunna prata svenska för att få arbete, det räcker inte med arabiska och turkiska*, sa en kvinna. En del kvinnor såg inga hinder för språkinlärningen medan andra berättade hur de kämpade med svenskan.

Jag fick träna svenska på en arbetsplats och sedan har jag kunnat fortsätta här på Hela Människan inom det område där jag är intresserad av att arbeta (citrat intervju utrikes född kvinna)

En ung kvinna född i Europa (ej Norden) beskrev i intervjun att hon inte var särskilt oroad över att kunna lära sig svenska och hon var en av de kvinnor som inte beskrev några hinder för att ta sig vidare i Sverige. Hon berättade att hon fått ett bättre liv i Sverige och att hon tyckte det mesta fungerade bra. Hon var hoppfull kring sin framtid och sin familjs framtid. Hennes iver att lära sig svenska var tydlig i intervjun och hon ställde långt fler frågor om ord än vad intervjuaren hann ställa frågor till henne.

Flera kvinnor beskrev att de inte tränade svenska hemma för att de pratade ett annat språk i familjen och med barnen. *Min dröm är att vara förskolelärare och jag tycker om att dansa. Det har ju varit barnen som varit mitt projekt och jag tränar inte svenska hemma*, berättade en kvinna. Många kvinnor berättade att de inte hade några svenska vänner som de kunde prata med. Få av de intervjuade kvinnorna var engagerade i föreningar där de pratade svenska. Kvinnor som arbetat i Sverige beskrev att de varit på arbetsplatser där ingen pratade svenska. De hade arbetat som städare, inom vård och omsorg, i butiker och med evenemang. För de kvinnor som arbetstränade på Hela Människan HBS var secondhand butiken ofta den enda möjligheten att få *lära sig nya svenska ord*.

Projektledare, som vi var i kontakt under förstudie, berättade att kvinnor som redan deltagit i sfi ofta – inte alltid – hade begränsade kunskaper när de började i projekten. Genom en mix av rörelse, bilder, färger, gruppaktiviteter och metoden suggestopedi³⁷ hade kvinnorna snabbt kunna förbättra sina språkkunskaper. Hela Människan HBS samverkar bland annat med sfi i Botkyrka kommun för att träna cykling och språk genom rörelse.

Vi började med matlagning och språkträning och nu växer verksamheten Vi finns ju nära kvinnorna i bostadsområdet (intervju representant församling)

Lärmiljön är viktig för att kunna främja andraspråksinläringen och identifiera trösklar för inläringen. I intervjuerna nämndes bland annat neuropsykiatriska funktionsvariationer, stress och ohälsa, som trösklar för lärandet. *Vi behöver öka förståelsen för att arbeta med neuropsykiatriska funktionsvariationer utifrån kön/genus*, sa en intervjuperson. Flera intervjupersoner efterfrågade mer arbetsplatsförlagt språkstöd, svenska till vardags i arbetsmarknadsinsatserna och språkstödande grupper. Det är fortsatt svårt att hitta genusmedvetet pedagogiskt material för andraspråksinläring med vuxna.

Passar sfi för kvinnorna? Ibland undrar jag om det är ett dagis för vuxna (citat intervju representant idéburen sektor)

Trygga rum där kvinnorna kan få lära sig svenska och att *säkerställa att kvinnorna förstår innan lärandet går vidare* är viktigt, tyckte flera intervjupersoner. *Det handlar om att skapa allianser med kvinnorna för att främja lärandet*, sa en person. *Att jobba med enkla begrepp och fråga kvinnan vad betyder det här för dig*, sa en annan. Kroppsspråkets betydelse och betydelsen av kvinnornas egna berättelser för lärandet var andra perspektiv, som kom fram i intervjuerna. Två intervjupersoner

---

³⁷ <https://larlusta.se/suggestopedi/>

tipsade om sfi bas för kortutbildade, som genomförts i Stockholmsregionen och där det funnits ett uttalat jämställdhetsperspektiv. I sfi bas kompletteras svenska med olika basämnen: omvärldskunskap, matematik, hälsa, digital kompetens och arbetsmarknadsintroduktion. En del inslag genomförs i kvinnogrupper där kvinnorna kände sig trygga. Kunskaper och erfarenheter från sfi bas kan integreras i exempelvis ESF+ projekt.

Integrering av jämställdhetsfrågor: Det finns flera exempel på hur jämställdhet integreras i undervisningen. Exempelvis behandlar omvärldskunskapen relationer mellan män och kvinnor i Sverige, och vid studiebesök och samtal om arbetsmarknaden tydliggörs att kvinnor är del av den svenska arbetskraften och kan ha samma jobb som män. Noderna verkar ha hittat bra strategier för att prata om jämställdhet utifrån deltagarnas förutsättningar. Exempelvis separeras män och kvinnor vid vissa tillfällen för att alla ska känna sig bekväma med att delta. I intervjuer är det tydligt att eleverna har reflekterat mycket över jämställdhetsfrågor under undervisningen och att undervisningen har bidragit till att stärka kvinnornas självförtroende.³⁸

5.2 Hälsöfrämjande etablering

Hälsa var ett annat tema i många intervjuer och i en intervju fick vi tips om ESF projekt som haft fokus på hälsöfrämjande etablering. Syftet var att utveckla arbetssätt för att tidigt identifiera kvinnor (och män) med ohälsa som tröskel in till arbetsmarknaden och kunna anpassa insatserna. De metoder som beskrivs i slutrapporten för projektet omfattar bland annat: Individuella samtal/kartläggning; Fördjupad kartläggning, Hälsosamtal; Grupp vägledning; Vägledningssamtal, Fördjupad kartläggning/vägledning; Hälsostöd; Basal kroppskänedom; Friskvårdsaktiviteter, Jämställdhet och SamSIP³⁹.

Blev skadad när jag arbetade i omsorgen i Sverige och jag har mycket smärta. Drömde om Sverige och att det skulle vara bra här och att jag skulle kunna studera. Men jag ger inte upp och har några idéer om events och hantverk (citat intervju utrikes född kvinna)

Vi fick tips om ett annat ESF projekt som utbildat i kultur- och normförståelse samt haft utbildningsledare för hälsoskolor. Ett koncept/utbildningspaket som vänder sig till målgrupper som behöver extra stöd för att förstå det svenska samhällssystemet, i synnerhet vården⁴⁰.

³⁸ Sid 46 Länsstyrelsen Stockholm (2018) *Sfi Bas. En grundutbildning för kortutbildade. Utvärdering 2018*. Stockholm: Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2018:16

³⁹ SKR (2021) *Hälsöfrämjande etablering*. Stockholm: Sveriges kommuner och Regioner.

SKR (2021) *Hälsöfrämjande etablering – Metodstöd "samverkan"*. Stockholm: Sveriges kommuner och Regioner.

SKR (2021) *Hälsöfrämjande etablering – Metodstöd "hälsa"*. Stockholm: Sveriges kommuner och Regioner.

⁴⁰ Tranquist & Hultdt (2018) *Utvärdering av integrationslyftet. Slutrapport*.

Det krävs viss försiktighet i att tolka det här med ohälsa och det finns internationella studier som visar att de som invandrat till ett annat land mår sämre efter ett antal år. Det gäller inte bara Sverige (citater intervju med forskare)

Flera av de kvinnor som intervjuades beskrev psykisk ohälsa till följd av stressorer som arbetslöshet, fattigdom, boendesituationen, väntan på uppehållstillstånd och ansvar för familjen. *Kvinnorna har hemlängtan och de äldre kvinnorna är väldigt ensamma, sa en intervjuperson. De är varken hemma i Sverige eller i sitt forna hemland, sa en annan. Det som gör skillnad är att vi finns här och bara lyssnar, tar oss tid, samtalen måste få ta tid, sa en tredje.*

Jag mår dåligt, men tycker inte att jag kan få stöd från vården och vet inte vart jag ska vända mig (citater intervju utrikes född kvinna)

Några kvinnor som intervjuades i förstudien hade varit med om trauman i sitt forna hemland, på flykten eller sedan de kom till Sverige. Intervjuerna kunde inte genomföras som planerat utan fick karaktären av ett stödsamtal. Intervjuaren fick hänvisa vidare till arbetskonsulenterna på Hela Människan HBS och/eller till psykolog. Dessa intervjuer bekräftar behovet av multikompetenta team i arbetsmarknadsinsatser. Behovet av noggranna kartläggningar inför arbetsträning och förstärkt arbetsträning samt insatser relaterat till ohälsa och posttraumatisk stress.

Det var ju inte så svårt när jag kom till Sverige och jag fick jobb. Men jag slet mycket och nu är jag bara skrot för det svenska samhället. Ångrar att jag slet så mycket. Jobbat och slitit för att sedan bli utkastad från arbetsmarknaden (citater intervju utrikes född kvinna)

Flera kvinnor beskrev fysisk ohälsa i intervjuerna, smärta och värk i kroppen som en tröskel in till arbetsmarknaden. *Många kvinnor i 50 års åldern har utslitna kroppar, sa en intervjuperson.* Genom intervjuerna fick vi kunskap om nya samarbeten mellan samordningsförbund och forskning samt smärtrehabilitering med tolk. Karolinska institutet (KI) har en omfattande forskning inom genusmedicin⁴¹, som kan bidra med kunskaper i ESF+. *Koordinerad rehabiliteringskedja är en insats för utlandsfödda kvinnor och män med långvarig smärta och som behöver samordnat stöd, vid Samordningsförbundet HBS* ⁴².

Kvinnorna möter trösklar som patriarkatet, diskriminering och ohälsa. Utanförskap, fördomar och bristande kontakter i samhället. De hamnar i en beroendeställning i Sverige och tappar sin självständighet. Deras status i det forna hemlandet försvinner, allt de kunde förut har inget värde längre (citater intervju representant idéburen sektor)

⁴¹ <https://ki.se/forskning/centrum-for-genusmedicin-cfg>

⁴² <https://samordningsforbundethbs.se/insatser/koordinerad-rehabiliteringskedja/>

Diskriminering, kränkningar och utanförskap belystes i intervjuerna samt hur det påverkar hälsan. *Det är viktigt att jobba för att känna sig bättre, viktigt för sig själv*, sa en utrikes född kvinna. Det var flera kvinnor som upplevt diskriminering och de kunde beskriva hur de känt att hudfärg och/eller religion sorterat i Sverige. *Det är ju värre för de som är muslimer, än mig som är svart*, sa en kvinna. Några av kvinnorna ville arbeta för att främja kvinnors hälsa och minska diskrimineringen. RC för kvinnor i Botkyrka har under de senaste åren arbetat aktivt med insatser för att främja hälsa genom träning.

Du vet det var tufft i början för jag fick gömma mig i mitt forna hemland, och sedan fick jag gömma mig i Sverige. Vill så gärna arbeta för att andra kvinnor inte ska få uppleva samma sak. Kvinnors hälsa är viktig (citat intervju utrikes född kvinna)

6. HÖGA TRÖSKLAR PÅ FLERA TRAPPOR

Intervjuerna bekräftar bilden i andra delrapporter i förstudien *Kvinna inför arbete* om de trösklar in till arbetsmarknaden som grupper av utrikes födda kvinnor möter. Fattigdom, ohälsa, boendesituationen, kort utbildning och *det klassiska obetalda hemarbetet*, som en intervjuperson valde att kalla det. Det är flera trappor som kvinnorna måste ta sig upp på och många trappsteg för att kunna ta sig vidare till ett arbete. Behovet av tidiga insatser för nyanlända kvinnor, uppsökande verksamhet, hälsofrämjande och ett brett utbud av metoder för språkinläring samt kommunikation beskrivs ofta i kunskapsöversikter, som belyser hur trösklarna kan sänkas in till arbetsmarknaden för grupper av utrikes födda kvinnor. Den här intervjuöversikten avviker inte från dessa prioriteringar och betydelsen av lågtröskelverksamheter i de förortsområden där Hela Människan HBS är verksam synliggörs i intervjuerna. De RC för utrikes födda kvinnor som etablerades under 1990-talet och början av 2000-talet i förorterna, däribland i Botkyrka, framstår som angelägna.

Vi behöver kunna erbjuda meningsfulla aktiviteter, meningsskapande och hög kvalitet i insatserna för kvinnornas utvecklingsresa. Vi behöver kunna erbjuda volymer (läs kvantitet) av insatser för kvinnorna (citat intervju representant statlig myndighet)

Behovet av insatser där kvinnorna själva är med och utformar dem blev också tydligt i intervjuerna. Enstaka forskare och praktiker gick så långt att de ansåg att delaktighet och egenmakt varit ett tydligare inslag i projekt tidigare. än idag (våren 2021). Inslagen av egenmakt utifrån teoribildning och kvinnors organisering i projekten har blivit otydligare det senaste decenniet. Egenmakt har omtolkats och den kollektiva dimensionen med kvinnors organisering osynliggjorts. I *Kvinna inför arbete* ser vi två spår: (1) Ett spår där det finns organisationer inom folkbildning och i idéburen sektor som bjuder in till

delaktighet. Botkyrka folkhögskola har exempelvis sedan starten utformat aktiviteter tillsammans med grupper av utrikes födda kvinnor. (2) Ett spår med ett färdigt utbud av insatser där kvinnorna ”anpassar sig” för att inte förlora sin försörjning. En utbudskedja snarare än en värdekedja. Ingen intervjuperson beskrev ett välfungerande system för utrikes födda kvinnor (som grupp) i Sverige utan det behövs anpassningar. I själva verket tycks det som att varken kvinnorna, de statliga myndigheterna, kommunerna eller civilsamhället är nöjda med sakernas tillstånd. En del är en resursfråga där mer resurser måste satsas, en annan är att kvalitén i insatserna måste öka. Även i de projekt som fungerat bra har projektledare i intervjuerna varit irriterade över att en part inte gör sin del och /eller att projektet måste hitta vägar runt systemet. Några intervjupersoner har lång erfarenhet från andra länder och de ställde sig frågande till varför systemen inte fungerar i Sverige? Andra varför fungerande metoder inte används i ordinarie verksamheter utan bara i projekt?

Du, jag visste inte att vi haft det här förut och varför är det inte implementerat? (citat intervju representant samordningsförbund)

De svenska stuprören har varit en återkommande tröskel sedan de första ESF-projekten där utrikes födda kvinnor deltog på 1990-talet. Stuprören har varit möjliga att överbrygga i projekt, men när resultaten ska implementeras i ordinarie verksamheter uppstår ofta det som kan kallas ”återställare”. Dessa återställare är vanliga i jämställdhetsprojekt där maktförhållanden i samhället utmanas, vilket beskrivits i en rad rapporter finansierade av ESF. Exempelvis i den nationella temagruppen Argus rapport *Jämställdhetssatsningar. I korsningen mellan genusteori och förändringsarbete*.

Det kan vara en framgångsstrategi att inte hålla fram svårigheter och ingjuta i alla medverkande en stark tro på förändringskonceptet, men osynliggörande av motstånd och hindrande förhållanden kan också leda till problem som skulle ha kunnat angripas och förebyggas genom ett strategiskt arbete utifrån medvetenhet om motståndets former och orsaker.⁴³

De organisatoriska trösklarna kan med vägledning av intervjuerna beskrivas i termer av mottagarkapacitet för kunskaper om jämställdhet, genus och bemötande. *Det var bättre förut när det fanns tydliga kopplingar till jämställdhet, men nu är det hållbarhet och då suddas jämställdheten ut, sa en kommunal tjänsteperson. Det är så svårt att få ut detta i organisationen med likvärdiga villkor, sa en person i en statlig myndighet.* Genom kontakter med statliga myndigheter fick vi tips på flera rapporter som belyser att innovations- och implementeringstakten avtagit över tid. Det finns en rad

⁴³ Fjirst Hörte & Isaksson (2007) *Jämställdhetssatsningar. I korsningen mellan genusteori och förändringsarbete*. Halmstad: Högskolan i Halmstad, NTG Jämställdhet ARGUS. Rapport 2

metoder som redan utvecklats med stöd från ESF, som är implementeringsbara och utmaningen blir att öka mottagarkapaciteten genom insatser i ESF+. Innovationshöjden kan öka genom att integrera genus och intersektionalitet i fler insatser. Transnationellt samarbete är ett sätt att importera innovativa metoder, som kan anpassas och implementeras i en svensk kontext (inkrementell innovation/ständiga förbättringar).

Under många år har en stor del av de samlade arbetsmarknadsinsatserna i Sverige skett i projektform, ofta med finansiering från Tillväxtverket, Europeiska Socialfonden eller Allmänna arvsfonden. I projekten sker arbetet i regel med två parallella syften – att dels skapa resultat för målgrupperna dels utveckla, testa och sprida nya metoder. De samlade erfarenheterna från projektverksamheterna indikerar dock att innovationstakten, ur ett nationellt perspektiv, har avtagit. Den metod- och kunskapsutveckling som sker i projekten tillför med andra ord marginella värden till det vi redan vet om arbetsmarknadsprojekt. Lokalt och i den miljö som verksamheten utvecklas kan verksamheten vara ny och innovativ, så den utveckling som respektive projekt bidrar till ska inte förringas. Det samma gäller den nytta projekten skapar för såväl arbetstagare som arbetsgivare under tiden de pågår.⁴⁴

Olika spår för samverkan/samarbete/samhandling, beskrivs i intervjuerna, för att sänka strukturella och organisatoriska trösklar för grupper av utrikes födda kvinnor. Här finns bland annat de verktyg som tas fram av MUCF⁴⁵ för samverkan mellan offentliga aktörer och civilsamhället. Här finns rekommendationer att arbeta inom EU program, exempelvis Erasmus+ och ESF+ för att komma vidare. Andra tankar är att använda processer för utmaningsdriven genusmedveten innovation, genusdriven innovation och mänskliga rättigheter driven innovation för att överbrygga stuprören och de organisatoriska mellanrummen. Collective Impact (CI) är en modell som Hela Människan HBS prövar i andra initiativ och som prövas av RISE (Research Institutes of Sweden)⁴⁶. Det saknas inte modeller eller metoder för samverkan, men om de inte tillämpas med hänsyn tagen till maktförhållanden i samhället påverkar de inte villkoren för grupper av utrikes födda kvinnor. Resultaten från intervjuöversikten kan kortfattat sammanfattas under de jämställdhetspolitiska målen och Agenda 2030. Se tabell 1 på nästa sida.

⁴⁴ Sid 27 Sweco (2021) *Enklare vägar till kompetensförsörjning - Strategier för långsiktighet och mångfald* Rapport beställd av Tillväxtverket. Mars 2021.

⁴⁵ <https://www.mucf.se/verktyg-samverkan>

⁴⁶ RI (2021) *SHIC Case: Collective Impact-modell för Husby* <https://www.ri.se/sv/shic-case-collective-impact-modell-for-husby-0> Tillgänglig 2021-06-01

Tabell 1 Trösklar och de jämställdhetspolitiska målen, exempel

Jämställdhetspolitiskt mål ⁴⁷	Agenda 2030 ⁴⁸	Perspektiv och trösklar
En jämn fördelning av makt och inflytande.	Mål 5 Jämställdhet Mål 8 Anständiga arbetsvillkor Mål 10 Minskad ojämlikhet	Få initiativ med gräsrotsperspektiv där kvinnor själva driver projekten. Kvinnor upplever att de blir utnyttjade på praktikplatser. SIP ⁴⁹ , samordningen och individens inflytande över sin process brister.
Ekonomisk jämställdhet	Mål 5 Jämställdhet Mål 8 Anständiga arbetsvillkor Mål 10 Minskad ojämlikhet Mål 11 Hållbara städer och samhällen	Bostadssituationen i Stockholm är en tröskel. Relativ fattigdomen finns i flera grupper. Svårt att hitta ett arbete och egen försörjning för många kvinnor. Bristfälliga villkor för kvinnor i olika former av anställningar.
Jämställd utbildning	Mål 4 God utbildning Mål 5 Jämställdhet Mål 10 Minskad ojämlikhet	Matchning till bristyrken och ökad tillgänglighet till utbildningar. Genus, intersektionalitet och jämställdhet vid alla insatser – och i material – för andraspråksinläring.
Jämställd hälsa	Mål 3 God hälsa och välbefinnande Mål 5 Jämställdhet Mål 10 Minskad ojämlikhet	Kvinnorna upplever stress, smärta, psykisk ohälsa. Kvinnorna har svårt att fullt ut nyttja samhällets resurser för hälso- och sjukvård. Bristande mottagarkapacitet och genusperspektiv i de insatser som erbjuds. Bristande kartläggningar ur ett genusperspektiv med förståelser för kvinnornas villkor samt bakgrunder.
Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet	Mål 5 Jämställdhet Mål 10 Minskad ojämlikhet	Kvinnors ansvar för barn och barnbarn samt vård av anhöriga behöver uppmärksammas som tröskel. Anpassningar av arbetsmarknadsinsatser för att möta de extra trösklar som kvinnor (som grupp möter) jämfört med (män som grupp). Riktade insatser för ensamstående utrikes födda kvinnor med barn.

⁴⁷ <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/om-jamstalldhet/sveriges-jamstalldhetspolitik>

⁴⁸ <https://www.globalamalen.se/>

⁴⁹ <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/aldre/samordnad-individuell-planering-sip/>

Bilaga 1 Intervjuade kvinnor

Vi har intervjuat sex kvinnor som är anställda inom Hela Människan HBS som är utrikes födda och kvinnor som har utländsk bakgrund (föräldrar/förälder som är utrikes födda). De som arbetar i vår verksamhet återfinns i statistiken i bilaga 2. Detsamma gäller de utrikes födda och kvinnor med utländsk bakgrund som vi intervjuat inom offentlig sektor och i civilsamhället. Vi har intervjuat kvinnor som deltar i arbetsträning och förstärkt arbetsträning vid Hela Människan HBS samt kvinnor som deltagit i Svenska i Butik (SIB), som genomförs i samverkan med Botkyrka folkhögskola. Intervjuaren gjorde ett urval av kvinnor för att återspegla olika åldrar och intervjuaren hade bara information om namn, utbildningsnivå samt språknivån innan kvinnorna tillfrågades. Tre kvinnor tackade nej till att delta i en intervju medan övriga tillfrågade var positiva till att delta. En del kvinnor behärskade svenska medan andra kämpade med språket. Intervjuaren använde sig då av bilder, kroppsspråk och av översättningsprogram för att tillsammans med kvinnorna utforska frågeställningarna. Alla kvinnor har kunnat läsa på sitt eget språk. Vi har genom kontakter med RC för kvinnor i Botkyrka och en församling även haft möjligheter att möta kvinnor utanför vår egen verksamhet. De kvinnor som intervjuats bor i Botkyrka, i Huddinge eller i Salem. Kvinnorna har utlovats anonymitet och därför kan vi inte ange deras födelseland eftersom medarbetare på Hela Människan HBS då kan identifiera dem. En del kvinnor var kortutbildade medan andra har varit akademiker. Några kvinnor hade bott i Sverige länge (sedan 1990-talet) medan några väntar på sitt uppehållstillstånd.

Tabell bilaga 1 Intervjuer med utrikes födda kvinnor

Född decennium	Född i världsdel	Antal
1990	1 kvinna från Europa/2 kvinnor från Afrika	3
1980	3 kvinnor från Asien (inkluderat Mellanöstern) och 2 kvinna från Afrika	5
1970	3 kvinnor från Asien (inkluderat Mellanöstern) och 1 kvinna från Europa)	4
1960	1 kvinna från Europa, 1 kvinna från Latinamerika, 3 kvinnor från Asien (inkluderat Mellanöstern) och 1 kvinna från Afrika.	6
1950	1 kvinna från Europa och 1 kvinna från Asien	2
Totalt antal		20

Bilaga 2 Aktörer som kontaktats och genomförda intervjuer

Inom ramen för förstudien har vi haft kontakt med flera ESF förstudier och främst de som genomförs av Blå vägen och Sveriges Kvinnolobby⁵⁰ (se nedan). Dessa två förstudier – med direkt koppling till civilsamhället – har bidragit till *Kvinna inför arbete*. Vi har haft stor nytta av material från KNUT (Kommunalt Nätverk för UTveckling)⁵¹, som riktat uppmärksamheten på villkor och trösklar för grupper av utrikes födda kvinnor. Vi har haft kontakter med Coompanion, som har förstudier och ESF projekt och med Famna⁵² där Hela Människan HBS är medlemmar samt deltar i ett arbetsmarknadsnätverk. Dessutom har vi stämt av med förstudien i Botkyrka kommun samt haft kontakter med länsstyrelsen Stockholms län, ABF Distriktet i Stockholmsregionen, KNUT/Södertälje med flera kommuner, Norrtälje Natursvårdsstiftelse/Naturcentrum, SOS Barnbyar, Stockholm stad, Storsthlm, Samordningsförbundet Sundbybergs stad, Samordningsförbundet Östra Södertörn och Verdandis Stockholms distrikt.

Tabell bilaga 2 Aktörer och intervjuer

Aktör	Antal intervjuer	Kvinnor/män/annan
ABF (ej Stockholm)	1 (ESF förstudie i annan region)	1 kvinna
Arbetsförmedlingen	2	2 män
Bilda	1	1 kvinna
Blå vägen	Dialoger kring förstudier	1 man
Coompanion	5	4 kvinnor/ 1 man
Botkyrka folkhögskola	1	1 man
Botkyrka kommun (inkluderat Arbetsmarknadsenhet och Socialtjänst, enligt ESF ansökan)	8	5 kvinnor/3 män
CSN	Inga, men rapporter med relevans	Inte aktuellt
Delegationen mot segregation	Fått underlag	Inte aktuellt
Delegationen för migrationsstudier	Intervju gick inte att genomföra pga. tidsbrist, men reflektioner utifrån rapporterna sker efter sommaren	Inte aktuellt
Delegationen för unga och nyanlända till arbete	Endast dialog kring statistik	Inte aktuellt
Equmeniakyrkan	1	1 kvinna
Ersta Sköndal Bräcke högskola	1	1 man

⁵⁰ <https://sverigeskvinnolobby.se/>

⁵¹ <http://instrumentx.se/>

⁵² <https://www.famna.org/>

ESF-rådets kontor i olika regioner	Inga, men har försett förstudien med kontakter utanför Stockholm	Inte aktuellt
Expertgruppen för Studier i Offentlig ekonomi	1 forskare som skriver rapport och genomgång av andra rapporter	1 kvinna
Folkbildningsrådet	Inga, men försett förstudien med statistik och rapporter	Inte aktuellt
Folkhälsomyndigheten	Inga, men skickat material	Inte aktuellt
Forte, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd	Inga, men tagit del av forskningsöversikter	Inte aktuellt
Försäkringskassan	1	1 kvinna
Göteborgs universitet (forskare)	1	1 kvinna
	Kontakt med Genussekretariatet ⁵³ via e-post.	Inte aktuellt
Hela Människan verksamhetsledare, arbetshandledare, samordnare, arbetskonsulenter och andra anställda.	22	14 kvinnor/8 män
Huddinge kommun (inkluderat Arbetsmarknadsenhet och Socialtjänst, enligt ESF ansökan)	5 (inkluderat samordningsförbund som har verksamhet i Botkyrka, Huddinge och Salem)	5 kvinnor
Institutet för arbetsmarknadspolitisk- och utbildningspolitisk utvärdering	Inga intervjuer men underlag från forskare	Inte aktuellt
Internationella Kvinnoföreningen i Malmö	1	1 kvinna
Jämställdhetsmyndigheten	Ingen intervju, men tagit del av material från myndigheten	Inte aktuellt
Kvinnofolkhögskolan i Göteborg	Ingen intervju hann genomföras, men tagit del av kursmaterial.	Inte aktuellt
Linköpings universitet	1	1 man
Länsstyrelser i Stockholm, Västmanland (intervjuer) Material från Skåne, Jönköping. och Västra Götaland.	3	1 kvinna /2 män
Malmö universitet	Ingen intervju hann genomföras, men tagit del av studier.	Inte aktuellt
MUCF	2	2 kvinnor
Mångkulturellt centrum	1	1 kvinna
Nya Kompisbyrån	1	1 kvinna
Nyköpings folkhögskola	1	1 kvinna
Pingstförsamling	1	1 kvinna
RC för kvinnor i Botkyrka	1 (+ samtal i grupper)	1 kvinna
Region Stockholm (intervju)	1	1 man

⁵³ <https://www.gu.se/nsfg>

Region Västmanland och Region Jönköping (utbyte av material)		
RIFFI Riksförbundet Internationella Föreningen Fem-Inclusion	Intervjun blev inställd, men tagit del av information.	Inte aktuellt
Riksrevisionsverket	Tagit del av rapporter	Inte aktuellt
Salems kommun (integration, socialtjänst)	2	2 män
SCB	Endast statistik	Inte aktuellt
Svenska institutet för standarder, SIS	Ingen intervju kontakt för effektmätningar	Inte aktuellt
Socialstyrelsen	2	2 kvinnor
Stadskontoret	Tagit del av rapporter	Inte aktuellt
Stockholms katolska stift	1	1 kvinna
Stockholm stad (för specifika projekt)	2	2 kvinnor
Stockholms universitet (forskare)	2	1 kvinna/1 man
Storsthlm	1 intervju	1 man
Sundbybergs samordningsförbund	1	1 man
Svenska kyrkan	3	3 kvinnor
Sveriges kommuner och regioner	Ingen intervju men förstudien har fått material	Inte aktuellt
Sveriges kvinnolobby	Dialoger kring förstudier	1 kvinna
Södermanlands samordningsförbund	1 (med 2 personer)	1 kvinna/1 man
Södertörns högskola	2	2 kvinnor
Tillväxtverket	1	1 kvinna
Uppsala universitet	1	1 kvinna
Wiks folkhögskola	1 (ESF förstudie i annan region)	1 kvinna
Totalt		59 kvinnor, 27 män